

Kruismeditatie en andere gebeden Goede Vrijdag 2011

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Kruismeditatie:

Een kruismeditatie in een protestantse kerk ... hoe bestaat dat?

In de afgelopen jaren hebben we op Goede Vrijdag vaker stil gestaan bij beelden van kunstwerken die we projecteerden op de muur. Ze vormden letterlijk de verbeelding rondom de overweging bij het Lijdensverhaal.

Maar nu is er hier een echte icoon. En straks, in de stilte, is er de tijd en ruimte om je te richten op deze afbeelding van de kruisiging, van Jezus' sterven. Meer dan zomaar een plaatje wil het uitnodigen tot gebed, tot meditatie, tot het overdenken van Jezus' lijden en sterven.

Wij zijn dat niet zo gewend.

Meestal volgde er op Goede Vrijdag een goede preek over het sterven van Jezus voor al onze zonden. Een stevig, theologisch antwoord.

Maar meer en meer zijn velen zich daar ongemakkelijk bij gaan voelen. Blijkt het niet meer mogelijk grote woorden en antwoorden te geven, en zeker niet bij dit verhaal. Voor velen is het kruis zelfs reden geweest om het geloof en de kerk vaarwel te zeggen. Zo'n God, die zijn eigen Zoon offert, hoef ik niet meer ...

Anderen, en daar schaar ik mezelf dan ook maar onder, blijven zoeken naar sporen van God in deze geschiedenis. Maar niet meer met zekerheid, niet meer met theologische argumenten, maar eerder zoekend, weifelend, vermoedend dat er meer is dan die klassieke offer- en verzoeningsleer.

Een kruismeditatie... Wat is dat eigenlijk?

Een eenduidig antwoord daarop is er niet. Wel dat het al een hele oude traditie is, uit de eerste eeuwen van het Christendom.

Het is de concentratie op het kruis, je overweegt de kruisiging van Christus.

Meer nog: Je probeert je te binnen laten komen dat wij het zijn die Christus hebben gekruisigd, en andersom, dat Christus zich in zijn lijden verbindt met alle andere mensen die lijden.

Het loopt ook uit op het zogenaamde 'Beklag van God'. Aan het begin van deze avond riepen wij 'God, waar bent U?', met dat prachtige lied uit Iona. Maar straks roept God naar ons. Hij beklagt zich over ons: Waarom? Waarom hebben jullie dit toegelaten?

De kruismeditatie is dus geen preek. Verre van dat. Ze is inkeer. Ze is overweging. Ze is gebed. Ze is de vraag van God zelf aan ons.

In die zin is er veel overeenkomst met de kruisweg, een ander element uit de oude kerk, waarin je in 14 statien met Jezus op weg gaat naar Golgotha. Het wil een oefening zijn, een godsdienstige oefening, waarin je je toe went naar het kruis. Er is toewijding aan de lijdende en gestorven Christus.

Het kan dus heel ingrijpend en indringend zijn. Het hoort er bij op je weg als gelovige achter Christus aan: Ons leven staat hoe dan ook in het teken van de gestorven en opgestane Christus, allebei.

De kruismeditatie vindt plaats in de icoon hier voor in de kerk. Voorop gesteld: Dit is geen beeldenverering. Dit is je richten op wie Jezus is, wat Hij gedaan heeft, en tot welk uiterste zijn liefde is gegaan.

Het is een hedendaagse icoon, geschilderd naar voorbeeld van een icoon uit de 15de eeuw. In alles drukt het een mysterie uit, van overwinning door middel van verlies, glorie door vernedering, leven door dood.

Alle vier de evangeliën komen er in terug. Christus is reeds gestorven, het hoofd is gebogen, de ogen gesloten. Toch is het gezicht naar Maria toe gericht, en de uitdrukking er één die lijkt op slaap: De dood is iets waar Christus uit zal ontwaken, de nieuwe dag zal komen.

De rots waarop het kruis staat is Golgotha. Maar meer nog dan dat, is het symbool van alle dood en ellende. Door zijn dood, barst de rots open, en wordt de eerste mens, Adam, waar de schedel op duidt, zichtbaar. De nieuwe Adam, Christus, verlost zo de eerste Adam. Verlost ons, want wij zijn die mens.

De stad op de achtergrond is natuurlijk Jeruzalem. Maar meer dan dat is het de stad die voorbij gaat, Jezus' lijden buiten de stadsmuren is een oproep om ons ook niet te laten ommuren, maar uit te zien naar de toekomst.

Rechts van het kruis staan de vrouwen bij Jezus. Zijn moeder, maar ook de anderen. Links staat Johannes, die Jezus toevertrouwt aan zijn moeder. Ook zien we de Romeinse hoofdman, de eerste gelovige die na Jezus' dood belijdt dat hij 'werkelijk Gods Zoon' moet zijn.

De personen rond het kruis betrekken ons in het verhaal, en door hen staan wij zelf aan de voet van dit kruis.

Wat kan zo'n afschuwelijk beeld ons nu zeggen?

Een paar weken geleden zat ik in het zonnetje in een speeltuintje met mijn kinderen. In de bosjes naast de speeltuin werd oorlog gevoerd. In tijdsbestek van een paar minuten 'schoten' een aantal kinderen elkaar minstens 10 of 15 keer dood. Maar gelukkig, na een paar tellen, deden ze het weer, en was er nieuw leven.

Ik heb het zelf ook talloze malen gespeeld, en natuurlijk moest ik door het zien van deze jongens terugdenken. Bizar, en wat zou het toch gemakkelijk zijn als het echt zo kon, echt zo was. Lijden, dood en leven, steeds weer opnieuw, of in ieder geval nooit echt dood.

Wij streven in onze wereld naar een leven zonder pijn, en de dood houden we zo lang en zo angstig mogelijk buiten de deur. Maar wat gebeurt er, als we het leven zo idealiseren, of in ieder geval alle pijn en lijden buitensluiten? En dat terwijl het lichamelijke, het fysieke en ons uiterlijk steeds belangrijker wordt. We ontlenen meer en meer onze identiteit eraan, wie we zijn. Een identiteit, vlekkeloos, ongeschonden, knap, mooi, foutloos.

Het lijden kunnen wij steeds minder goed dulden, we zijn er onhandig in geworden, zo merkte bisschop De Korte deze week in Trouw op.

Hoe anders hier, op deze avond, in dit verhaal, op deze icoon. Door Jezus' pijn, door zijn lijden en door zijn sterven, wordt zijn ware identiteit als het ware uitgezuiverd. Ondanks alle spot, ondanks alle godvergeten lijden, breekt hij niet. Hij houdt vast aan God.

'Alleen wie kan lijden, kan werkelijk mede-lijden', zo zegt een moderne filosoof. In Christus' lijden en sterven wordt duidelijk dat hij een onmogelijke keuze heeft gemaakt, liefde tot het uiterste.

Het kruis wordt hiermee niet tot een straf, niet tot een offer, niet tot de uitkomst van een godgewild plan.

Het kruis legt ook niet het kwaad uit, of rechtvaardigt het. Evenmin is het zo dat God het toelaat.

Het kruis is in de eerste plaats teken van het christendom, omdat het zegt hoe wij mensen zijn. Niet God is wreed, wij zijn het. Wij zijn daders en slachtoffers.

Maar het kruis zegt toch ook, wie God wel is. In het kruis van Christus ontdek je het hart van God, zijn eindeloze goedheid en onvoorwaardelijke liefde voor mensen. In het kruis sluit Hij vrede met ons, vergeeft Hij eens en voorgoed. Zelfs het meest moorddadige wordt ten goede gekeerd. Het is volbracht. De dood die leven brengt.

Laten we dan nu onze eigen kruisweg gaan. Goede Vrijdag vraagt van ons om naar het kruis in je eigen bestaan te willen zien. Met de woorden van

het laatste couplet van Gezang 176: 'opdat ook wij o Heer U niet verlaten
in uw diep verdriet,
maar bij U zijn in al de pijn waarmee de mensen mensen zijn.'

Er is nu een paar minuten stilte.